

דף הבית | ארנון סגל

סל המטבעות

לרובנו התאריך העברי כ"ט באדר איננו אומר דבר, אבל בשביל ראובן פרגר זהו יום חג: המועד שבו אמורה להתקיים מדי שנה תרומת הלשכה ■ תולדות המרדף המשונה של אדם אחד אחרי הרבנות הראשית ובנק ישראל, במטרה לחדש את מצוות מחצית השקל

נס שבט לוי מונה בראש התורן בס' לוח ביתו של ראובן פרגר (57) שבמרכז

ירושלים. אין ספק שפרגר הוא לוי גאה מאוד, ופרסום דבר הדגל השבטי הוא רק אחד המיזמים הרבים שלו במגני רת עבודתו כלוי במשרה מלאה. צבעי הדגל של הלויים, למי שמתעניין, הם אדום, שחור ולבן – קצת דומה לאלה של מצרים, טוריה ועיראק, אלא שכלב הדגל הזה מוטבעת צורת החושן. לא מלבן כזה פרגר את צבעי הדגל של שבטו – אדרבה, במדרש במדבר רבה ב' הדברים כתובים במפורש: "לוי (...) מפה שלו צבוע שליש לבן ושליש שחור וש' ליש אדום, ומצויר עליו אדום ותומים". פרגר משוחק גם מרמיקות כותמים ועידים שנושאים את צבעי דגל השבט הנבחר, ומחלק תעודות הוקרה ללוויים בולטים בתפקידיהם. כך למשל שיגר תעודה בגווני השבט למנהל בית החור לים "שערי צדק" פרופ' יונתן הלוי, ש"משמש דוגמה ומופת נפלאים למי" מוש האיריאליים של שבט לוי בעבודת חייו". תעודות דומות נשלחו לאלוף במיל' גרשון הכהן ולאחיו הרב רא"ם הכהן, רב היישוב עתניאל וראש היישי" בה שם. הם "עם קיבלו את התעודה בחיוך", הודה פרגר, "כמו שכתוב בתהלים: 'או יימלא שחוק פינא'". לו עצמו לא אכפת שפועלו מעלה גיחוך אצל אלה שע' דיין אינם מבינים את העניין – אדרבה, שיצחק. פרגר יודע בדיוק מה עליו לעשות.

מלבד סמלם של הלויים, סלון ביתו של פרגר מלא בכרזות כנות מאה שנה בממוצע, המפצירות בקוראיהן לתרום את תרומת השקל השנתי לקונגרט הציוני. ניכר שפרגר משוגע על שק' לים ועל ציונות. על השקלים הוא יודע כנראה יותר מכל אחד בישראל. מלבד הכרזות מחזיק פרגר באוסף אלבומים – מותר לנחש שהוא האוסף הגדול ואולי היחיד מסוגו בעולם – ובהם קבלות תמורת תרומת "השקל הציוני", שהיוו אישור כניסה לקונגרט סיסם הציוניים בראשית הדרך. בין השאר הוא מחזיק באישורים שהודפס בסוריה לקראת הקונגרט של שנת 1947, קבלה דומה שהודפסה באנגליה בשנת 1902, אחת מ"הגליל הקווקז" שנדפסה בשנת 1918 וקבלה נוספת מפרץ שבתמי" משנת תש"ח.

הוא אלמוני לחלוטין מבחינה ציי בורית, אולם בלתי מוכר ככל שהיה, לפרגר יש תוכנית מסעירות שהוא מייעד לעם ישראל ולמדינתו. הוא בעליו של המיוס "בגד עברי", ומפעיל במסגרתו אתר אינטרנט. בכל שנה הוא גומא מרחקים עצומים ברחבי העולם כדי לשווק בארצות רבות את תוכניתו. בחו"ל, ובמיוחד בארה"ב, יש לימוזים שלו אוהדים לא מעי"ים, שאף מעציקים גיבוי כספי לרי" עיונותיו. בארץ הוא בעיקר מוציא את הכספים לקידום היוזמות שלו, לעת עתה ללא כל הכרה ממסדית.

עמותת "בגד עברי" מכונה כך על שם רצונו העז של בעליה לשוב לה"י ביש את בני ישראל בימינו בבגד עילי בעל ארבע כנפות, ולא להשלים עוד עם הבגד התחתני בעל הציציות המח' לף אותה אפשיים השנים האחרונות – "סמרטוט מתחת ללבוש נוכרי", בלשנו האל עדינה של פרגר. המגנה הנוכחי ללבוש את המצוות תחת לבגד – או מעליו, אך לצורך תפילה בלבד – התי"פטט לרדביו רק מאז גזירות אדריאנוס. באתר שלו אפשר למצוא תמונה של הסנטור היהודי־אמריקני ג'ו ליברמן ואשתו לבושים בבגד ארבע הכנפות של פרגר.

מיום אחד שניסה הלוי הגאה לחדש הוא טקס הנישואין העתיק, שבו הכלה מתעטרת בתכשיט "ירושלים של חוב" ונישאת לחופה באפריון שאוחזים כמה גברים רכי כות. אפריון כזה מוצב גם הוא בסלון של ראובן פרגר, ומוכן לשעת צורך. אולם את עיקר מעייניו הוא משקיע כיום לא באפריון ולא בבגד העברי העתידי, אלא במחצית השקל שהוא טובע מדי שנה בשנה.

"השקל המוכר בתורה איננו מטבע אלא משקל", הסביר פרגר, "כמו אני קיה המתחלקת 28¹ גרמים. כך גם השקל מתחלק לעשרים גרה. בכל תקופת המשוה, בכל ימי הבית הראי שון ובמאה השנים הראשונות של הבית השני קיימנו את מצוות מחצית השקל באמצעות שקלית כסף כנגד משקולת אבן". פרגר רכש משחירי עתיקות ובי מכירות פרומבית את כל אבני המשקל העתיקות האפשריות, מגרה ועד משקל שמונה שקלים. "הרסתי את השקט של

אבני המשקל", הוא מתברר.

רק לא שקל

בראשית ימי הבית השני, במאה השנייה לפני הספירה, החלו הפרסים להנפיק מטבעות במקום חתיכות הכסף והזהב חסרות הצורה ששימשו במסדר עד אז. התועלת בכך הייתה שהמט' לפני הספירה הכניסו לראשונה את המטבעות לשימוש בארץ הקודש. בין המאה הרביעית למאה השנייה לפני הספירה השתמשו כאן במטבי עות שקלים ובמחציות שקלים יווניים, שביזונית נקראו "דרכמה" ו"טטרה דר' כמה" בהתאמה.

במאה השנייה לפני הספירה כבשו הדומים את ממלכת היוונים, והפעילו במר ודח התיכון שתי מטבעות – האחת בצור שכלבגון האחדת באגטיזיכה שבסוריה. משנת 127 לפני הספירה ועד שנת 19 לפני הספירה המטבעה בצור הנפיקה את מה שמכונה במקורות חז"ל "שקל צורי", וכן מטבע של מחצית השקל. פרגר, שה' טגונים הללו יוצאים מפיו בשריקה קול' חת, טוען שדרכב המטבע היה 95 אחוים כסף טהור. בשנת 19 לפני הספירה נסג' רה המטבעה בצור, ומאז הוכנסו לשימוש מטבעות כסף טהורים פחות מהמטבעות הצוריים, שהחלו רק 63¹ אחוים כסף.

טבע החדש אינו ראוי לשמש לתרומת מחצית השקל", הסביר פרגר. "בשל כך הם פנו לרומים בבקשה להמשיך לייצר מטבעות המכילים 95 אחוים כסף טהור, כדי לאפשר את קיום המצווה". השלטון הרומי נעתר אז לבקשה, על אף קנאותו לשמירת המונופול על הטבעת מטבעות כסף, וזהב ברשותו. לעמים הנשלטים ניתנה בדרך כלל הרשות להטביע מטבעות נחושת בלבד. בימי' נו, אגב, כסף נחשב לטהור כשאיכותו פחותה מהמקובל אז, ועומדת על 92.5 אחוים כסף בלבד. גביעי קידוש ותכ' שיש נשים העשויים כסף אינם מגיעים כיום לרף שהציבה המטבעה בצור.

לפי מערכת ההללים שנהגה במקדש, מי שביקש לפרוט מטבע של שקל דשני צריכה נדרש לשלם עמלה של שתי פרוטות לחלפני ההקדש, "קלי בנות" בלשון המשנה – אחת כעמלה תמורת המחצית שנתמרה לקופה ואחת תמורת זו המתקבלת כעודף.

"כבר 33 שנים אני משרת כלוי בת' קיד", הוסיף פרגר, רציני לחלוטין. זה 19 שנים הוא מנפיק בכל שנה מטבע של מחצית השקל "בשקל הקדוש" מכסף טהור. המטבע שלו עשוי כסף טהור עוד יותר מזה הצורי, 7.776 גרם. פרגר עדיין מוציא את המטבעות "בפועל – כלומר, במטבעות שמדרי נת ישראל מטבעה – גם אם הוא אינו עשוי כסף.

"זה לא נכון. אולי זה מתייחס לתרד מה הניתנת כוכר למחצית השקל, אבל אני מעוניין במחצית השקל הממשית, וזו צריכה להיות עשויה כסף טהור". בין אם פרגר צודק מבחינה הלכתית ובין אם לא, הוא השקיע מאמצים עצר מים כדי להביא לכך שמדינת ישראל תישלל לדידה את היוזמה שלו, ותשוב באופן ממלכתי וממוסד להטביע את שקלי הקדוש אחרי 1946 שנים שה' פסיקו להנפיקם.

אך פרגר נחל מהרשויות מפח נפש. כשטבע את מחצית השקל הראשונה בשנת 1998, בנק ישראל הורה לו להסיר את המילה "שקל" מהמטבע כדי לא להטעות מאן דהוא שעשוי לחשוב שלפניו שקל ישראלי תקני, עובר לסוחר. פרגר מיאן לציית, והתי"עקש שאין למדינה בעלות על המונח המקראי "שקל". בכל זאת הוא הסכים להוסיף על גבי שקליו את המילים "לא הילך חוקי". ציות ששמותו, הוא טובע את שקליו כשעלילים מצוינות שנות מדינת ישראל, בדומה לאופן שבו נהגו בימי המורד הגדול ומורד בר כוכבא. אז

נהגו לציין על המטבעות את מניין הש' נים לעצמאות ישראל.

בעצם אתה משחק בדרמה לי. לכל היותר מספר יעום של אנשים מבין את עניין הפעילות שלך, ואילו הרוב כלל אינו מכיר בה.

"אני רואה את הפעילות שלי בדיוק באותו אופן שבו אליעזר בן־יהודה ראה את עבודתו. לא היה אכפת לו שכולם התנגדו לו. הוא עשה את שלו, והיום כל המדינה מרברת עברית. גם מהמקרה של הרב שלמה קרליבך למדתי שלפני מים לא מעריכים את יצירתו של אדם כראוי עד שהוא הולך לעולמו. כשהרב שלמה היה חי, התשתתפו בהופעות שלו לא יותר מעשרים בני אדם. היום מגי' עים להופעות לזכרו 5,000 איש שלא הכירו אותו. לא עליי המלאכה לגמור".

המדינה מסרבת להירתם

בימי הבית נאספו מדי שנה כט"ו באדר מחציות השקלים מבני העם

היהודי. לוויים הציבו שולחנות בכל פינת רחוב, והתורמים היו מניחים את מחציות השקל בכלי דרמי שופר. בכ"ט באדר הביאו את השופרות הללו ללשכת השקלים שבמקדש, ושפכו את תכולתם לתוך קופות. המעשה הזה זכה לכינוי "תרומת הלשכה". ביום המחרת, א' בניסן, נפתחה שנת הכספים החדשה במקדש. שתי תרומות לשכה נוספות התקיימו בכ"ט בסיוון ובכ"ט בתשרי.

כאלה: פרגר הקים עם חברים לדרך

לחיות את החלום. אבני משקל של שלוש וארבע גרה לצד גריזרי כסף במשקל חצי שקל, המונחים בצלוחיות בנות כאלפיים שנה

מיחיל להכרה ממלכתית. פרגר ומחצית שקל שטבע

את 'אוצר המקדש' – הקדש רשום ומוכר בידי רשם ההקדשות שבמשרד המשפטים. בכל שנה נמכרים כ־500 מטבעות של פרגר תמורת מחצית השקל, ומוצאים את דרכם חזרה לקופת השקלים המוצבת כיום בבנקי' רה השאית כלשהי בלב ירושלים. עם השנים הצטברו בקופות מטבעות כשווי כלות מבוטל, אך פרגר מעוניין להרחיב את העניין הרבה מעבר להיקפו הנוכחי. "רציתי מאוד שהמים הזה יהיה ממלכתי", הוא הודה, "שבנק יש' ראל יספק את המטבעות, שהחברה הממשלתית למטבעות ולמלוותים תמי' כור אותם ושהרבנות הראשית תאסוף אותם בחזרה לתוך כספות. אולם כל אחד מהגופים הללו חוזר אליי ואמר לי לעזוב אותו במנוחה. אמרו לי: 'אם אתה רוצה, עשה זאת בעצמך'".

פרגר בעיניו מצויה באתר האינטרנט של "בגד עברי". במהלך שנות התשעים של המאה הקודמת הוא שלח מכתבים לכל כתובת אפשרית, ובהם ניסה לשווק את מיום השקלים שלו. עם לשכת הרבנים הראשיים ניהל חלופת מכתבים שהתמי' שכה על פני שנים אחדות. בנוסף כתב בנושא לכל אחד מחברי מועצת הרבנות הראשית, לראש הממשלה אהוד ברק ול' ראש עיריית ירושלים דאז אהוד אולמרט, שכתב לו בתגובה: "מזל זה של מחצית השקל היה מרכיב חשוב בהיסטוריה שלנו בימי המקדש, סמל של הדרות שלעולם אין לשכוח אותו. אני נאחז לך את כל הטוב, ומודה לך על מאמצייך".

פרגר אף שיגר מטבע של מחצית השקל לכל אחד משירי ממשלת ישראל באותה עת, וכן לכל חברי הכנסת. שר האוצר 'עקב נאמן כתב לו אז: 'התרש' מתי מאוד מודיעין היפה והמויוחד, ואני מקוה שהוא אכן יתרום לאחדות העם היהודי באשר הוא". גם שר התשתיות הלאומית אריאל שרון הודה לו בחום על יוזמת המטבעות שלו. מלבד זאת ניהל פרגר חלופת מכתבים ארוכה עם בנק ישראל ועם החברה הישראלית למטבעות ולמדליות, וכתב גם לאינספור גורמים אחרים כדוגמת ועדות השרים לענייני סמלים וטקסים, הרבנות הראשית לצה"ל, רשות המסים, איגוד המרכים הקהילתיים היהודיים של צפון אמריקה ומועצת הפ' דרציות היהודיות. מכל הטרחה הוו, כמה כאב, לא יצא דבר.

כספת במרתפי הרבנות
"בפורים תשנ"ה, 1998 קיימנו טקס גדול במזוואין ארצות המקרא. ייצגנו אז תביה של שקלים חדשים, ולראשונה אחרי הפסקה של 1927 שנים תרמתי 'ל'אוצר המקדש' את שקל הקודש. אנשים אחרים באו ובי' רכו את הברכה, ותרמו את השקלים, ברגע שהמטבע נכנס לאוויר הארון, הוא הפך לקדוש.

"אדורי שבויעים הגיע כצפוי כ"ט באדר, התאריך שבו יש לבצע את תרומת הלשכה. כדי להוביל את המטבעות שהצטברו אצלי, ששוויים היה בלתי מבוטל, פניתי לחברת 'ברנינקס' וביקשתי להעמיד לרשרי ת' צוות של לוויים וכוהנים – הרי לא כל אחד מורשה להעביר הקדש. אנשי 'ברנינקס' חזרו אליי ואמרו שהם מצטערים, אבל אין לוויים בקרב העובדים שלהם. מצד שני, שניים מהמועסקים אצלם הם כוהנים, אב ובנו בשם רמי והלל כהן". מיד גויסו השניים למשימה הקרובה.

"איש הקשר שלי עם הרבנות הראשית היה הרב רפאל פרנק, דמות שהרב הראשי דאז, ישראל מאיר לאו, מינה כדי לומר לי 'לא' ע